

MAP-MEETPUNTEN 2014-2015

ALLEEN WEST-VLAANDEREN GAAT VOORUIT

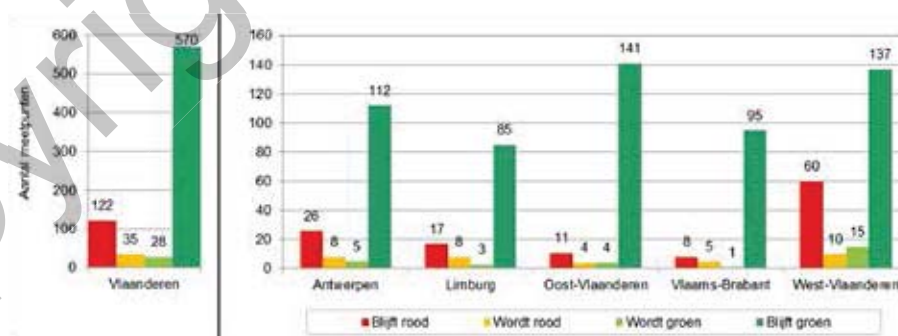
Dit is het vierde jaar dat we een analyse van de MAP-meetpunten (MP) maken, nu gebaseerd op het meetjaar 2014-2015 (*). In deze analyse werden de gegevens van 755 actuele MP meegenomen. Gegevens van geschrapte meetpunten werden niet meegenomen, ook niet in de cijfers van de voorgaande meetjaren. Alle cijfers hebben dus betrekking op de nieuwe dataset. De schrappingen hebben vooral betrekking op de constatering van invloed van huishoudelijk afvalwater. Het meetnet wordt op die manier betrouwbaarder en focust zich enkel op de landbouwinvloed.

.....
*Raf De Vis, lid dagelijks bestuur CVBB,
Dirk Coomans, algemeen coördinator CVBB,
Brecht Catteeuw, Micheline Verhaeghe, Joris De Nies, Kim Koopmans en Wim Franchois, Provinciale coördinatoren CVBB,
Johan Sanders, consultant Boerenbond*

De rode MAP-meetpunten

In het meetjaar 2014-2015 kleurden 157 MP (20.8 %) op een totaal van 755 MP rood. Hiertegenover staan 598 (79.2 %) groene MP. In het meetjaar 2013-2014 waren er 150 MP (19.9 %) rood en in het meetjaar 2012-2013 185 (24.5 %).

Zoals bij de voorgaande meetjaren treden er opnieuw verschuivingen op: er zijn 35 nieuwe rode punten en maar 28 nieuwe groene punten (figuur 1). Na de grote stap in de goede richting van vorig jaar zetten we dit jaar globaal een kleine stap terug. Gelukkig is dit niet zo voor alle provincies. West-Vlaanderen doet immers wel een stap in de goede richting, terwijl Oost-Vlaanderen kiest voor de status quo. De andere provincies zetten wel een stap achteruit. Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant blijven wel nog voldoen aan de doelstelling van MAP4 (maximum 16% rode meetpunten in 2014) maar het vizier is ondertussen gericht op MAP 5 (maximum 5% rode meetpunten in 2018). Door de stijging van dit meetjaar verliest Vlaams-Brabant met 11.9 % rode MP (+4; 13 rode MP) de eerste

▲ Figuur 1: verschuivingen van de inkleuring van de MAP-meetpunten tijdens het laatste meetjaar.

plaats aan Oost-Vlaanderen dat gelijk blijft op 9.4% (=, 15 rode MP). Hiermee lijkt voorlopig een einde te komen aan de dalende trend die Oost-Vlaanderen al 5 jaar noteerde. Limburg blijft een golfbeweging maken en noteert terug een stijging weliswaar kleiner dan de daling van vorig jaar (+5; 25 rode MP). Het scoort met 22.1 % rode MP iets beter dan Antwerpen (+3; 34 rode MP) dat 22.5 % rode MP noteert. Het aantal rode MP stijgt in Antwerpen nu al twee jaar op rij. West-Vlaanderen, nog steeds de provincie met het hoogste percentage rode MP, zet de trend van het meetjaar '13-'14 verder en boekt

als enige provincie een vooruitgang (-5; 70 rode MP) en eindigt op 31.5 % rode MP. In West-Vlaanderen is in vier jaar tijd het aantal rode MP met een kwart gedaald en op tien jaar tijd gehalveerd. Het aantal nieuwe rode punten is beduidend hoger dan vorig jaar (35 t.o.v. 21), bijna in alle provincies stijgt het aantal nieuwe rode punten. Deze worden niet gecompenseerd door de nieuwe groene punten (nu 28, vorig jaar 56!). In Oost-Vlaanderen houden de nieuwe groene punten de nieuwe rode punten (elk 4) in evenwicht. In Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant wordt het aantal nieuwe rode

punten niet gecompenseerd door de nieuwe groene punten zodat er een negatieve balans van rode punten over blijft. Enkel in West-Vlaanderen wordt de stijging in het aantal rode punten (10) gecompenseerd door een grotere stijging in het aantal nieuwe groen punten (15).

Algemeen is in 10 jaar het aantal rode MP bijna gehalveerd. Aan deze evolutie hebben vooral de provincies Oost-Vlaanderen (van 50 naar 15) en West-Vlaanderen (van 142 naar 70) bijgedragen. Vlaams-Brabant en Antwerpen reduceerden het aantal rode MP met ongeveer een derde en Limburg met 20%. Er blijven echter veel MP over en weer gaan tussen rood en groen. Het 'vasthouden' is blijkbaar geen gemakkelijke opgave, en dit is juist wat nodig zal zijn als we de doelstelling van 2018 willen halen.

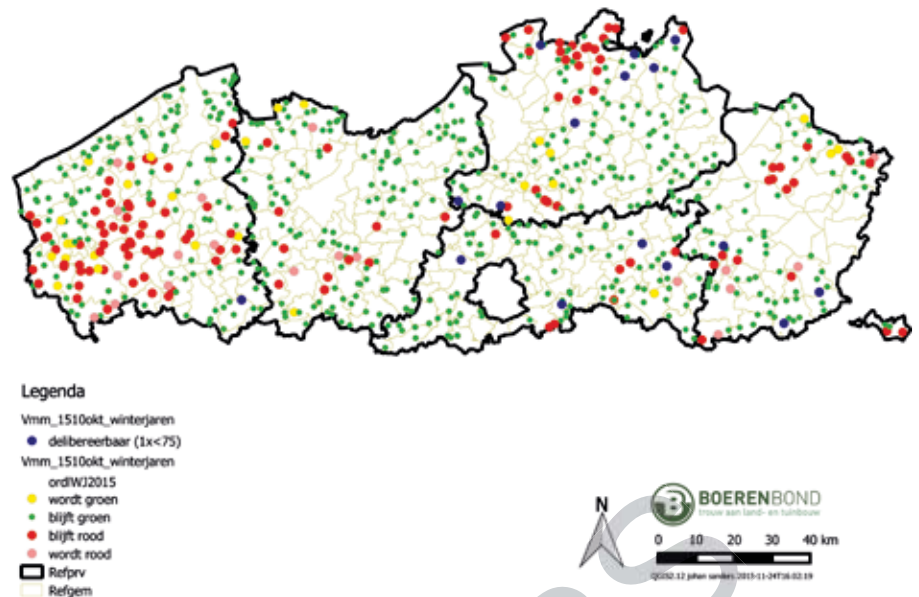
De overschrijdingen

Het aantal overschrijdingen is met 6 (+ 1.1 %) gestegen (ten opzichte van een daling van 119 en 43 de jaren ervoor) tot 537 of 10.5 % van alle metingen.

In Vlaanderen is het aantal overschrijdingen in 10 jaar met meer dan 60 % gedaald en is het aandeel overschrijdingen van 20.4 % teruggelopen tot 10.5 %. In West-Vlaanderen is het aandeel zelfs teruggelopen van 31.0 % tot 12.4 %. In Vlaams-Brabant, Antwerpen en Oost-Vlaanderen is het aandeel 7 tot 8% met 'ups en downs' in de laatste jaren. De laatste loodjes wegen wellicht zwaarder.

Er blijft weinig bewegen in de groep van meetpunten met meer dan 6 overschrijdingen waarvan een groot deel gelegen zijn op waterlopen met invloed van nitraatrijke bronnen. De overschrijdingen afkomstig van deze punten blijven ongeveer 40 % van alle overschrijdingen uitmaken en het nitraatgehalte van die bronnen lijkt weinig te veranderen in de tijd. We blijven pleiten om deze punten afzonderlijk te evalueren. Het nitraatgehalte van die punten wordt niet alleen beïnvloed door de land- en tuinbouwactiviteiten in het afstroomgebied van het meetpunt maar eveneens door de land- en tuinbouwactiviteiten in het intrekgebied van de bronnen.

De eenmalige overschrijdingen maken slechts 8 % van alle overschrijdingen uit maar geven wel aanleiding tot het rood kleuren van 28 % van de rode punten. Het aantal overschrijdingen van de meetpunten met 1 tot 3 over-

▲ Figuur 2. Verandering van de inkleuring van de MAP-meetpunten in Vlaanderen tijdens het laatste meetjaar.

schrijdingen vertegenwoordigt samen 34 % van de overschrijdingen maar deze veroorzaken wel bijna 64 % van de rode meetpunten. Hiertegenover staan de punten met 6 of meer overschrijdingen: ze vertegenwoordigen slechts 13 % van het aantal punten maar veroorzaken 36 % van de overschrijdingen.

Seizoensinvloeden

Het aantal overschrijdingen tijdens het jaar neemt sterk toe in het winterseizoen en het laagste aantal overschrijdingen wordt in de zomer gemeten. In het meetjaar 2014-2015 piekten de overschrijdingen vooral van januari tot maart. De twee meetjaren ervoor waren ze breder uitgespreid over de periode oktober tot maart. Uitzonderlijke uitspoelingen zoals in juli 2012 hebben zich niet voorgedaan. De wijzigingen in de verdeling van de overschrijdingen over het jaar verschillen naargelang de provincie:

- Antwerpen vertoont nog steeds een opvallende winterpiek als gevolg van uitspoeling door de regen. Dit jaar gemeten in januari en in september.
- In West-Vlaanderen was de winterpiek heel sterk van januari tot en met maart terwijl de andere maanden er opvallend weinig overschrijdingen waren. Zoals steeds is dit in West-Vlaanderen te linken aan zware regenval. In juli 2012 zorgde zware regenval voor 61 overschrijdingen en daarna veroorzaakte de regen veel overschrijdingen in september-oktober.
- Oost-Vlaanderen blijft een markante vlakke verdeling tonen, dit jaar terug op een iets hoger niveau dan de

voorgaande jaren. Ook Limburg was opvallend vlak, met minder overschrijdingen tijdens de wintermaanden en meer tijdens de eerste helft van het meetjaar.

- Ook in Vlaams-Brabant is er een toename met nu iets meer overschrijdingen in de eerste helft van het meetjaar.
- Een verklaring voor de vlakkere verdeling in Oost-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant kan gevonden worden in het aandeel van de met nitraten beladen bronnen in de metingen.
- De laatste drie meetjaren was er in geen enkele provincie een maand zonder overschrijdingen.

De oorzaken van de overschrijdingen

Op basis van de terreinkennis maakt het CVBB sinds 2013 een indeling van de rode MAP-meetpunten al naargelang de vermoedelijke of vastgestelde oorzaken van de overschrijdingen. Dit is een basisdocument waarmee voor elk rood MAP-meetpunt beter kan ingeschat worden welke aanpak wenselijk en nodig is tijdens het komende winterjaar.

De rode MAP-meetpunten worden ingedeeld in zeven klassen van invloedsfactoren (oorzaken van overschrijding)

1. de oorzaak van de nitraataanrijking ligt bij de land- en tuinbouw : de bemestingspraktijken, de teelttechniek en de bedrijfsvoering in het algemeen;
2. de nitraataanrijking komt voornamelijk in de beek terecht via nitraatrijke

▲ In West-Vlaanderen is in vier jaar tijd het aantal rode meetpunten met een kwart gedaald en op tien jaar tijd zelfs gehalveerd!

- bronnen (d.i. grondwater dat versneld aan de oppervlakte komt);
- 3. de nitraataanrijking is afkomstig van moedwillige lozingen of overtredingen door land- en tuinbouw;
- 4. de nitraten zijn niet afkomstig uit de landbouw;
- 5. de nitraten zijn afkomstig van waterlopen uit het buitenland;
- 6. er is meer onderzoek nodig door CVBB om te weten waar de nitraataanrijking vandaan komt;
- 7. CVBB kan de oorzaak van de overschrijding niet meer achterhalen en sindsdien is de waterkwaliteit opnieuw goed.

Begin 2015 werd deze indeling geactualiseerd en dit gaf volgende resultaten:

- 58% van de rode MAP-meetpunten worden beïnvloed door land- en tuinbouw.
- Daarnaast worden 21% van de rode MAP-meetpunten beïnvloed door nitraatrijk bronwater (met meetwaarden hoger dan de norm van 50 mg nitraat/l). De nitraatconcentratie in dit bronwater is eerder een weerspiegeling van de landbouwpraktijken van enkele jaren geleden dan van de huidige landbouwpraktijk.
- Jammergenoeg zijn bij 5% van de rode MAP-meetpunten de overschrijdingen nog steeds gevolg van wanpraktijken, lozingen en overtredingen maar er is een positieve trend.
- Het aandeel rode MAP-meetpunten omwille van niet-landbouwinvloed is fel gedaald (nog 1% het voorbije

meetjaar).

- Het aandeel rode MAP-meetpunten waar de oorzaak van overschrijding niet meer achterhaalbaar is, steeg het laatste winterjaar wel opnieuw van 2 naar 8%. Dit zijn meestal groene MAP-meetpunten met een plotse en éénmalige overschrijding.
- Rond 7% van de rode MAP-meetpunten kan het CVBB de oorzaak van overschrijdingen nog niet inschatten en is er nog verder terreinonderzoek nodig.
- MAP-meetpunten met invloed vanuit het buitenland komen niet meer voor.

Conclusie

In het meetjaar '14-'15 waren er 7 rode meetpunten meer ten opzichte van het meetjaar '13-'14. Enkel in West-Vlaanderen wordt vooruitgang geboekt met 5 rode MP minder. Oost-Vlaanderen levert een status quo af en de andere provincies gaan erop achteruit. Het aantal overschrijdingen is nagenoeg constant, ondanks het verhoogd aantal metingen. Het aantal meetpunten met weinig (1-3) overschrijdingen blijft een groot aandeel (64 %) uitmaken. De stijging van het aantal meetpunten is voor een stuk toe te wijzen aan eenmalige overschrijdingen die uit het niets opduiken, in Antwerpen zijn er dat zelfs 8. In het meetjaar 2014-2015 waren er dat 16 wat overeenkomt met 10,8% van de rode MP. Veelal is het CVBB niet of beperkt actief in deze gebieden. Vanaf 2016 wordt sneller optreden mogelijk via het snel communicatiesysteem vanuit VMM. De nitraatrijke bronnen blijven zorgen

voor ongeveer 1/3de van de overschrijdingen en vertegenwoordigen ongeveer een vierde van de rode MP. Hier is geen snelle winst te verwachten. Hier hopen we via het gevraagde onderzoek bijkomende informatie te bekomen over de intrekgebieden en de reistijden om een specifieke gebiedsgerichte werking uit te kunnen rollen.

Verder blijft er een groep van permanent rode MP waarbij de oorzaken van de overschrijdingen moeten gezocht worden bij de land- en tuinbouwers in het afstroomgebied maar waarbij de oorzaken nog niet volledig duidelijk zijn. Sinds vorig jaar krijgen we met de intensieve aanpak van het CVBB meer inzicht in de oorzaken van de overschrijdingen in die gebieden en worden de bedrijven die aan de grondslag hiervan liggen begeleid. Bovendien worden momenteel heel wat residustalen genomen als gevolg van de nieuwe regels in MAP5. We roepen hierbij de land- en tuinbouwers die geconfronteerd worden met onverwachte overschrijdingen op om contact op te nemen met de bedrijfsbegeleiding van het CVBB teneinde de aanpak van de bemesting verder te optimaliseren. Als we in 2018 de doelstelling van 5 % rode MP willen bereiken is het duidelijk dat er nog veel werk aan de winkel is. Het komt er nu op aan het tempo te versnellen.

Met samenwerking van alle betrokkenen, boeren en tuinders, begeleiders, onderzoekers en voorlichters hebben we de voorbije jaren de weg afgelegd van 33 naar 21% rode MP. Met dezelfde spirit en positieve ingesteldheid moeten we verder de weg opgaan om de doelstelling van 5% rode MP te bereiken of zo dicht mogelijk te benaderen.

Om de waterkwaliteit verder te verbeteren kunnen de plaatselijke land- en tuinbouwers rekenen op CVBB-ondersteuning via de werking van de waterkwaliteitsgroepen. Daarnaast worden, via de intensieve aanpak van de bemestingsstrategie, binnen het afstroomgebied van rode MAP-meetpunten een groot aantal percelen opgevolgd aan de hand van staalnames, bemestingsadviezen en metingen van het nitraatresidu in het najaar. ■

(* Het volledige artikel met o.a. meer details per provincie is op te vragen op de redactie van Sierteelt&Groenvoorziening.

Met dank aan Johan Sanders voor de verwerking van de gegevens!